

Annikki Juhakoski:

PITKÄ ODOTUS BAYREUTHIIN PALKITTIIN

päästessämme kesän 2001 kenties ainoalle Festspielhausin esittelykierrokselle

Erinomaisen upean Val-kyryia-esityksen jälkeisellä illallisella kuulimme huhuja ovella olevasta ilmoituksesta, että seuraavana päivänä 23.8. olisi talon esittelykierros. Varmaa tietoa ei ollut, mutta toiveikkaina kiipesimme kukkulalle jo kymmenen ajoissa – ja siellä oli kuin olikin ilmoitus. Esittely alkaa kello 10.45. Pihalla olimme vain me kaksi, Eila Lahti ja minä. Myöhemmin kävelyllä ollut matkatoverimme Ritva Laitinen liittyi seuraan kuullessaan esittelystä. Aikaa kun oli, päätimme tutustua teatterin kauniiseen puistoon päivänvalossa. Sitä virhettä ei olisi pitänyt tehdä. Yhtäkkiä näimme lippuluukulle syntyneen pitkän jonon. Ilmeisesti bussi oli tullut.

Meille alkoi kärsimätön jonotus. Montako he ottavat sisälle, mahdummeko joukkoon? Kaikki pääsivät sisälle, joskin oppaamme, eloisa saksalainen herrasmies huokasi, että koskaan ei ole ollut näin paljon väkeä esittelyssä. Saimme valita paikkamme suuresta salista ja hiljennyimme kuuntelemaan mielenkiintoista saksankielistä kuvausta Festspielhausin suunnittelusta, rakentamisesta ja kehityksestä. Kaikkea en ymmärtänyt eikä muistiinpanoja voinut tehdä, mutta onneksi oli paljon tuttua asiaa. Tunnelma salissa oli näin päivälläkin erittäin tiivis, olihan kyseessä kaikkia erityisesti kiinnostava kiertokäynti.

Lainaan Derek Watsonia peruskiven laskusta vuonna 1872 (suom. s.281):

”Wagner löi kiveä kolme kertaa vasaralla ja sanoi:

’Ollos siunattu, kiveni!

Seiso kauan ja lujana!’

Sitten hän käänsi selkensä, jolloin läsnäolijat huomasivat, että hän oli kalmankalpea ja silmät olivat kyynelissä.

’Seuraavalla kerralla tullessanne Bayreuthiin tulette näkemään mitä yksinkertaisimmasta materiaalista tehdyn ulkokuoren, joka palauttaa mieleenne ne puurakennelmat, jotka pystytetään Saksan eri puolille kuorojuhlien aikaan. Mutta – kun astutte tämän rakennuksen sisään, selviää, mikä osa siitä on tehty kesämajaan.’”

Otto Brückwald oli loppujen lopuksi valittu talon arkkitehdiksi. Hän sovitti yhdessä **Carl Brandtin** kanssa arkkitehti **Gottfried Semperin** Münchenin oopperatalon suunnitelmat Bayreuthin oloihin. Opas painotti tietysti Wagnerin ratkaisevaa osallistumista kaikkeen suunnitteluun ja rahoituksen hankintaan.

SWS:n järjestämällä illallisilla ravintola Euleussa olivat seuran vieraina Bayreuthin tämän kesän suomalaisista laulajista **Laura Nykänen** ja **Jyrki Korhonen**. Johann Tilli ei päässyt mukaan, koska oli siinä vaiheessa jo palannut Dresdenin Oopperaan uutta sikäläistä Ringiä valmistelemaan. Paikalla oli myös kaikki neljätoista seuran Bayreuthissa ollutta jäsentä. Laulajille olemme kaikki kiitollisia mielenkiintoisesta keskustelusta sekä ansiokkaasta ruokien esittelystä.

Illan vilkkaassa keskustelussa kuulin, että Münchenissä Ludwigin palatsin teatterissa (Todennäköisesti Cuvilliés-teatteri) voi vieläkin satunnaisesti kuulla musiikkiesityksiä. Wagnerhan oli toivonut voivansa esittää *Tristanin ja Isolden* siellä ensi kertaa, koska teatterissa on erinomainen akustiikka, laulajien ilmeet näkyvät selvästi ja jokainen sana kuuluu täydellisesti tässä pienessä, intiimissä salissa. Sali osoittautui kuitenkin jo ensimmäisissä harjoituksissa liian pieneksi, jotta Wagnerin suurta orkesteria olisi siellä voinut käyttää. Ensiesitys siirrettiinkin suurempaan hoviteatteriin.

Bayreuthin oopperatalo toi sittemmin Wagnerit tutustumaan myös Bayreuthiin. Sekään talo ei kuitenkaan soveltunut Wagnerin suunnitelmiin. Talo oli liian pieni, liian suuret parvekkeet jne.

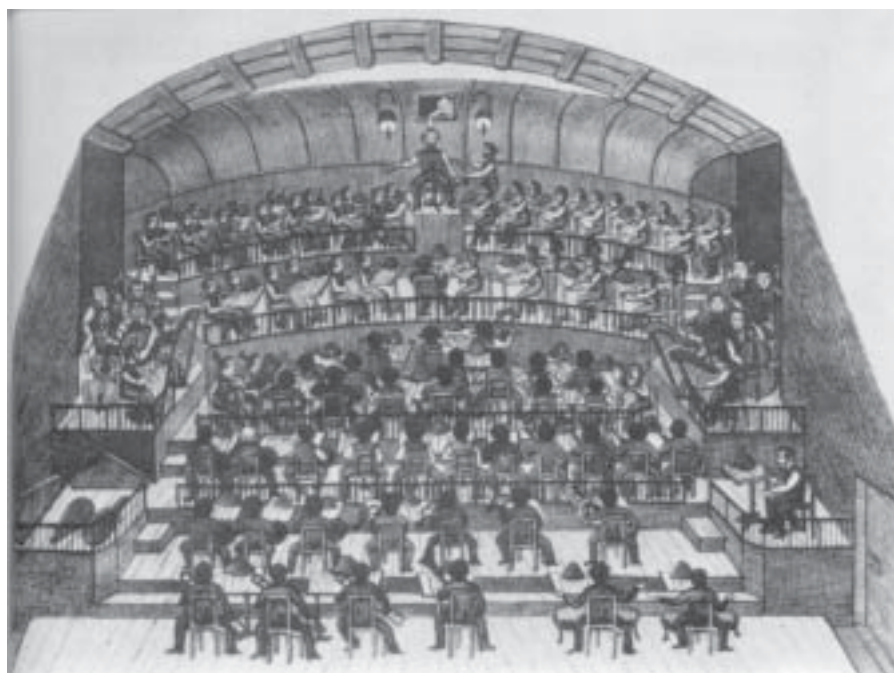
Tällaiset kokemukset varmasti tukivat Wagnerin ajatusta saada suunnitella itse koko teatteri ja niinpä monien vaikeuksien kautta syntyi Bayreuthin vihreälle

kukkulalle uusi, uhkea oopperatalo.

Opas kuvaili Festspielhausin yksityiskohtia ja numerotietoja varsin tarkasti. Valitettavasti vasta poistuessamme huomasimme englanninkielisen tiivistelmän, jossa oli paljon lukuja. Paperi piti kyllä palauttaa, mutta sain sen lainaksi kopioimista varten. Numerotiedot ovat siis tästä paperista, joten ne saattavat olla kuta-kuinkin oikein.

Talo suunniteltiin väliaikaiseksi, joka selittää sen ”yksinkertaisen” ulkokuoren. Minuun tehoi kuitenkin juuri tuo yksinkertaisuus, kun vastakohtana oli vanha Maakreivin oopperatalo 1700-luvulta. Kiinnostava toki oli Bayreuthin vanhan oopperatalon esittelykin, joka sinänsä oli harvinaisen monipuolinen multimediaesitys. Jokainen katon ja seinien yksityiskohta valaistiin samalla, kun kerrottiin koristeiden synnystä ja tarkoituksesta. Hiljainen barokkimusiikki soi taustalla tutujen historiallisten hahmojen keskustellessa ”suurina varjokuvina” lavalla – vaikuttavaa. Historiaa pitää kyllä kerrata! Saimme myös tutustua tämän oopperatalon tunnelmaan **Andreas Schmidtin** Lied-illassa. Siellä hyvällä paikalla parvella en kovin hyvin kuullut, mutta olihan upea teatteritalo.

Festspielhausin ympärille oli aikoinaan suunniteltu suuri rakennus tämän nykyisen ympärille, mutta tähän päivään saakka mitään ei ole tehty. Näin kertoi opas ilmeisen pettyneenä. Minä en tosin ymmärrä, miksi pitäisi vielä laajentaa,

Orkesteriharjoitus 1882: ylhäällä kapellimestari Hermann Levi ja Richard Wagner, joka antaa ohjeita luukun kautta. Orkesterin jäsenen piirros.

mutta ajatellen suurta henkilömäärää, jonka näissä puitteissa on toimittava, niin ehkä se olisi tarpeen. Kaikkien työntekijöiden määrä sisältäen solistit, orkesterin jäsenet, tekniikan ja hallinnon ihmiset on noin 700. Monet heistä tulevat Saksan teattereista, mutta aina on mukana myös ulkomaalaisia.

Talon loistava akustiikka syntyy monista yksityiskohdista, joita ei mitään ole uskallettu muuttaa akustiikan häiriytymisen pelossa. Kaikki on alkuperäistä. Talo on kuitenkin niin hyvässä kunnossa, että hienovaraista korjaustoimintaa on täytyntä tapahtua melko paljon vuosien varrella!

Sekä vanha Maakreivin oopperatalo että kukkulalla sijaitseva Festspielhaus säilyivät tuhoutumatta toisen maailmansodan aikana, vaikka niin monet Saksan oopperatalot tuhoutuivat. Toukokuussa vuonna 1945 amerikkalaisten joukkojen tullessa Bayreuthiin joutuivat sotilaat heti siivoamaan pommituksissa pahoin vaurioitunutta Wahnfriediä, mutta Festspielhausissa voitiin esittää heille viihdytysohjelmia kuten Agatha Christien ”Kymmenen pientä intiaania” ja musikaaleja.

Wieland ja Wolfgang Wagner päättivät ryhtyä pelastamaan isoisänsä muistoa, eli Wielandin sanoin: ”*Ich sehe als Aufgabe des neuen Bayreuth das suchen nach neuen zeitgenössischen Formen der künstlerischen Wiedergabe eines Werkes, das durch eine falsche Tradition dazu verurteilt war, ein sonder auf den Bühnen in aller Welt zu führen.*” Ja näinhän on tapahtunut. Nykyisin juhlilla käy vuosittain 57 000 katsojaa ja jo ensimmäisenä ”Uuden Bayreuthin” festivaalikesänä vuonna 1951 kävijöitä oli yli 40 000.

Wahnfriedissa näimme myös mielenkiintoisen Wieland Wagnerin muistofilmin, jossa näitä asioita käsiteltiin. Valitettavasti näitä perheen filmejä ei lainata, joten olen tyytyväinen siitä, että paikallisesta antikvariaatista löytyi haluamani **Wolf Siegfried Wagnerin** (joka on Wielandin v 1943 syntynyt poika) kuvateos ”Die Geschichte unserer Familie in Bildern, Bayreuth 1876 - 1976”. Tässä kirjassa on paljon mielenkiintoisia kuvia ja tekstejä. Siitä on myös lainattu edelliset, Wieland Wagnerin profeettalliset sanat.

Festspielhausin akustiikka perustuu moniin pieniin yksityiskohtiin, joita mitään ei ole uskallettu muuttaa peläten akustiikan muuttuvan. Talon seinissä ja sisäkatossa on onteloita ja rakoja, jotka on peitetty maalatulla kankaalla. Puista lattiaa kannattavat puiset kannatinpylväät. Istuimet ovat puiset ja päällystetty kankaalla. Salin takana ovat aitiot, niiden yläpuolella parveke ja ylinnä galleria. Korinttilaiset pilarit – nekin ovat puusta, peitetty vain maalatulla kankaalla. Salin kattokoristeet kuvaavat jotain muinaista aurinkoista taivaankantta.

Talossa on 1900 istumapaikkaa, joista permannolla on 1500, loput aitoissa, parvilla ja galleriassa.

Näyttämölle on ihan-teellinen näkymä lähes joka paikasta jyrkästi nousevan katsomon takia. Orkesterin ääni ohjautuu saliin siten, että kaikkialla saavutetaan sama, loistava soundi. Opas kertoi ylpeänä, että sali on hyvin demokraattinen! Mikään teatteri maailmassa ei voi saavuttaa Bayreuthin akustiikkaa. Ehkä näin todella on, sitä en ole pätevä arvioimaan, mutta ainakin minä nautin suunnattomasti tästä akustiikasta.

Etunäyttämön leveys on 14 m ja korkeus 13 m. Puinen kehys, joka ympäröi orkesterimonttua on 12 metriä syvä. Tunnettuahan on, että orkesteria ei näy katsomosta lainkaan. Turvaverho nousee suoraan ylös ja painaa yli 10 tonnia.

Selostuksen tässä vaiheessa aloin taas pohtia, että näin suurta joukkoa ei voida päästää pidemmälle. Kohta kuulumme kuitenkin oppaan sanat: ”Ja nyt siirrymme orkesterimonttuun sekä lavalle”. Pääsimme siis tuohon mystiseen syvennykseen – kaikki.

”Varovasti, varovasti, kaikki on autentista”. Saimme nähdä ja – koskettaa näitä Wagnerin itsensä yli vuosisata sitten suunnittelema kalusteita ja tiloja. Orkesterinjohtajan paikalla seisossamme koimme todellisen yllätyksen! Eihän täällä niin ahdasta ollutkaan! Päinvastoin siellä oli suuri aukko orkesteriin päin, vaikka lippa estää sitä salista näkymästä.

Orkesterisyvennyksessä on maalattu täysin mustaksi häikäisyn estämiseksi ja näyttösten aikana ainoastaan nuottitelineiden valot ovat sytytettyä. Ahdasta tietysti oli eikä Suomen työsuojeluviranomaiset tällaista työtilaksi ehkä hyväksyisikään, mutta eihän tämä ole pysyvä työtila. Orkesterin jäsenet eivät ole vakinaisia, vaan kaikki tulevat lähinnä Saksan parhaista orkestereista ja oopperataloista. Joka kesäksi kiinnitetään taloon noin 190 muusikkoa, joista kerralla näyttöksessä soittaa 134 muusikkoa. He ovat kaikki oman alansa mestareita. Orkesterissa on 64 jouta: 16 ykkös- ja 16 kakkosviulua, 12 selloa, 8 kontrabassoa sekä 6-7 harppua. Oikealla näyttämön alla ovat äänekkäimmät instrumentit kuten patarummut, vetopasuunat ja käyrätorvet.

Seuraavaksi pääsimme näyttämölle. Se on 32 metriä leveä, 25 metriä syvä – syvyyttä voidaan lisätä jopa 40 metriin takanäyttämön (*rear stage*) mukaan luki. Näyttämön katon rajaan asti korkeutta on 30 metriä. Neljä pyörörainaa (*cycloraina*) heijastavat taustafondefeja,

Näkymä orkesterisyvennyksen yläosasta katsomoon

joiden käytöstä Jopi Harri on kertonut laajemmin Wagneriaanisissa nro 16.

Pyörönäyttämöä ei ole, mutta on 12 metriä syvä kuoppa näyttämön alla. Kun siis vaihdetaan kulisseeja, osa lasketaan alas, osa hinataan ylös ja osa menee varastoon (*casters*). Näyttämöllä tuntui vähän arkielintäkin monen muun mielenkiintoisen asian lisäksi katsella edellisen illan näyttöksessä ihailtua suurta saarnia. Siinä lattialla suuri, muovinen saarni makasi pitkän pituuttaan näyttäen varsin oudolta. ”Romukasaan”, josta Brünnhilde vaivalloisesti nousi, olikin tehty melko mukava istuin. Suuri, vähän omituinen harmaa silinteri oli tältäkin etäisyydeltä pelottavaa katseltavaa. Jännittävää oli nähdä, mistä valkyryriat hinattiin ylös ja alas. Ei Wagnerin aikana ollut tietotekniikkaa apuna, mutta nyt oli. Jyrki Korhonen kertoi, että ilmeisesti edellisessä vuonna valkyryrioita ohjattiin *joystikkilla!* Kuulosti hurjalta, että tytöt ohjattiin köydessä riippuen ylös, sivulle ja miten vain – ruudulla. Tänä vuonna asiaa oli vähän helpotettu! Nyt vaijereissa roikuvat valkyryriat menivät *vain* ylös ja alas eri aikoina ja vauhdikkaasti. Huomasin kyllä näyttöpäätteen ohjauskopissa, mutta vieläkin epäilen kuulemaani.

Opas kuitenkin valitti, että näyttämötekniikka ei anna paljonkaan mahdollisuuksia erilaisten oopperoiden lavastamiseen. No, kaikki on suhteellista, mutta katsellessani näiden lavasteiden varastointia aloin paremmin ymmärtää Wolfgang Wagneria. Osaavatko nykyajan lavastajat aina sopeutua näihin, kuitenkin

130 vuotta vanhoihin olosuhteisiin siten kuin hän? Varmasti on tullut uutta tekniikkaa avuksi, mutta saavutetaanko niillä välttämättä tämän parempaa tulosta? Maallikosta tuntui kävellessä tällä historiallisella näyttämöllä että ehkä ei.

Näyttämöä, katonrajaa, takanäyttämöä, salia, galleriaa valaisemaan tarvitaan noin neljäsataa spottia, joista osa on tehokkaita xenon lamppuja.

Bayreuthin kuoro on eräs maailman suurimmista. Siihen kuuluu noin 220 loistavaa laulajaa – festivaalikuorossa n 140 ja erilliskuorossa n 80. Laura Nykänen kertoi, että myös kuorolainen täällä on solistista tasoa.

Varsinaista pyrotekniikkaa ei talossa ole. Tätä kysyttäessä opas viittasi siihen, että tälläkin tekniikalla tarvitaan näyttämön aikana suuri joukko palomiehiä talon ympärillä.

Katsellessani näyttämöltä upeaan saliin se näytti vieläkin kauniimmalta kuin illalla katsomosta. Mieli herkistyi ajatellessani niitä suuria laulajiamme pienestä Suomesta, jotka ovat laulaneet ennen ja – laulavat tänä päivänä tällä lavalla.

Bayreuthin huikean ihanat päivät ovat takana, mutta muistohan jäävät – sekä loistava juhlaakirja. Se tosin painoi niin paljon, että tarvittiin ystävien apua saada se kotiin. Kiitos!

Ensikertalaisilla on eräs suuri etu verrattuna niihin, jotka ovat nämä tunnelmat kokeneet jo monta kertaa. Meille Eilan kanssa kaikessa oli uutuuden viehätystä, jonka voi kokea vain kerran.

On mahdollonta kuvailla sitä moneen kertaan kerrottua, ikimuistettavaa tunnelmaa, joka syntyy, kun Festspielhausin pihalla lämpimän kesäillan hämärtyessä parvekkeelta soivat juhlaanfäärit. Se on unelman täyttymys, jonka en uskonut koskaan toteutuvan. Kiitos siis myös Suomen Wagner-seuralle.

Enää me emme kysy, miksi mennä Bayreuthiin? Nyt tiedämme vastauksen. Sitä ei voi kertoa, se täytyy itse päästä kokemaan!